

6. Довгерт А. Рекодифікація Цивільного кодексу України: основні чинники і передумови для старту. Юридичний журнал «Право України» (україномовна версія). 2019. №1. С. 27-41.

Дяденчук Д.
*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського
національного університету.
Науковий керівник: к.ю.н. ,доцент
кафедри міжнародного права та
міграційної політики ЗУНУ
Саванець Л. М.*

СУДОВА ТА АРБІТРАЖНА ПРАКТИКА ЯК МЕХАНІЗМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Правова регламентація договірних відносин між суб'єктами міжнародного приватного права має ряд дискусійних питань, особливо актуальним з яких є до якої системи норм права відносити міжнародне приватне право – до міжнародного права в широкому розумінні чи до внутрішнього приватного права. Якщо визнати міжнародне приватне право галуззю внутрішнього приватного права, що регулює приватноправові відносини з міжнародним елементом на основі норм міжнародних договорів, національного законодавства та звичаїв, то стає незрозумілим чи слід судову та арбітражну практику включати до джерел правового регулювання договірних відносин у цій сфері. Адже загальновідомо, що, формально, судова й арбітражна практика не є джерелом права в Україні, а лише допоміжним інструментом врегулювання правозастосування [1, с.123].

Законодавство України надає юридичну силу не лише вітчизняним судовим рішенням, але й рішенням іноземних та міжнародних судів. Це підтверджується й тим, що вітчизняні судові рішення, рішення судів інших держав, рішення міжнародних арбітражів, міжнародних судових установ та аналогічні рішення інших міжнародних організацій мають однакову юридичну силу. Тому досвід арбітражної практики, поряд з досвідом судової практики, є важливим чинником регулювання відносин, що належать до предмету міжнародного приватного права в Україні [2].

Суди та арбітражні органи відіграють ключову роль у вирішенні спорів, що виникають з договірних відносин з іноземним елементом. Цей факт підтверджується й статистикою: більшість судових справ з міжнародного приватного права, зафіксованих в Єдиному державному реєстрі судових рішень, стосується саме таких відносин [3].

Сфера застосування договірних відносин з іноземним елементом охоплює широкий спектр правовідносин, включаючи торгівлю, інвестиції, шлюбно-сімейні, трудові, спадкові, господарські та інші майнові й немайнові аспекти приватного права. Це зумовлює необхідність для суддів та арбітрів використовувати при розгляді таких справ широкий спектр правових норм з різних галузей права, починаючи від внутрішньодержавних та закінчуючи

міжнародними, інтегрованими в національне законодавство [3].

Для врегулювання спірних питань з іноземним елементом міжнародне приватне право використовує специфічний, самобутній та неповторний правовий інструмент – колізійну норму. Цей спектр питань включає: форму та зміст правочину та договору, різні аспекти виконання, дійсності та тлумачення договорів, а також відступлення права вимоги та переведення боргу згідно з договором. Окрім колізійних норм, у регулюванні договірних відносин значне місце належить уніфікованим нормам, що закріплені в двосторонніх та багатосторонніх договорах та конвенціях [3].

До договірних відносин з іноземним елементом доволі часто застосовується принцип "автономії волі" сторін. Так, у випадках, передбачених законом, учасники правовідносин можуть самостійно здійснювати вибір права, що підлягає застосуванню до змісту правових відносин. Вибір права має бути явно вираженим або прямо впливати з дій сторін правочину, умов правочину чи обставин справи, які розглядаються в їх сукупності, якщо інше не передбачено законом. Сторони договору мають право обирати суд і право, яке буде застосовуватися до спірних правовідносин [4, с. 237].

Прикладом застосування принципу автономії волі є справа № 910/2555/17, де між українською юридичною особою та іноземним покупцем було укладено контракт на поставку фармацевтичної продукції. Згідно з контрактом, Господарський суд м. Києва мав повноваження остаточно вирішувати всі спори та розбіжності, які виникнуть з приводу цього контракту або у зв'язку з ним. Правові відносини сторін, що впливають з цього контракту, ґрунтувалися на матеріальному та процесуальному праві України. Згідно з принципом "автономії волі", суд у міжнародному приватному праві застосував норми національного законодавства до договірних правовідносин з іноземним контрагентом. При вирішенні спору судом було встановлено, що зобов'язання з оплати продукції відповідачем не виконано і відповідно до обраної правової системи застосовані норми Цивільного кодексу України [5, с. 192].

У справі № 904/2104/19, розглядалися приватноправові відносини між боржником-поручителем та Банком-кредитором, що виникли за договором поруки. Договір містить іноземний елемент, адже одна зі сторін є іноземною юридичною особою. Згідно з пунктом 6.05 договору поруки, сторони погодилися застосовувати право Англії до правовідносин, які виникають з цього правочину, тобто обране право буде застосовуватись і в питанні тлумачення договору. Національні суди, застосовуючи право Англії, використовують такі джерела права для визначення дійсного змісту правового інституту поруки: судові рішення (прецеденти), правові звичаї, правова доктрина Англії, норми кодифікованого законодавства, що регулюють окремі питання, наприклад, про позовну давність. Згідно з частинами першою та другою статті 8 Закону № 2709-IV, суди самостійно (*ex officio*) встановлюють зміст цих норм. До цього процесу можуть залучатися експерти з права Англії, а також аналізуватися їхні висновки [5, с. 194].

Цікавою є арбітражна практика врегулювання спорів, які виникають на підставі порушення договірних зобов'язань. Одною із таких справ є спір розглянутий Міжнародним комерційним арбітражним судом при Торгово-промисловій палаті України. У Контракті сторони визначили українське право

як компетентне для врегулювання спорів між ними. Причиною звернення до арбітражного суду було вирішення питання про правове регулювання повернення завдатку без розірвання договору, де позивач стверджував, що спір підлягає урегулюванню на підставі норм українського законодавства, оскільки це питання не врегульоване Віденською конвенцією, а відповідач – посилався на норми Віденської конвенції. У своєму рішенні, враховуючи приписи міжнародного права арбітражний суд виніс рішення про застосування норми матеріального права України, яке сторони узгодили у контракті, бо питання повернення передоплати без розірвання договору безпосередньо не врегульоване ні нормами Віденської конвенції, ні загальними принципами на, яких вона заснована [5, с. 196].

Деякі аспекти регулювання договірних відносин в міжнародно-правовому полі залишаються предметом дискусій серед доктринальних правників. Ці дискусії стосуються юридичної сили та застосування судової та арбітражної практики як джерела права. Незалежно від цього, досвід судової та арбітражної практики є надзвичайно важливим як для контрагентів у зовнішньоекономічній діяльності, так і для суддів, уповноважених вирішувати спір. Можливість широкого застосування такої практики суттєво впливає на тлумачення та вирішення спірних питань у договірній практиці, спрощуючи застосування колізійних норм.

Список використаної літератури

1. Грамацький Е. Судова та арбітражна практика як джерело міжнародного приватного права: загальні положення. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 121-126. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/22> (дата звернення 13.05.2024).
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 13.05.2024).
3. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (дата звернення 13.05.2024).
4. Риженко В. А. Автономія волі в міжнародному приватному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 236-238. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2021/60.pdf (дата звернення 13.05.2024).
5. Мельниченко О. В. Судова і арбітражна практика врегулювання договірних відносин у міжнародному приватному праві. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 191-196. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/888> (дата звернення 13.05.2024).